

ФОРМАЛЬНО-СИНТАКСИЧНІ ТА КОМУНІКАТИВНІ ОЗНАКИ
ЗНАХІДНОГО ВІДМІНКА ІМЕННИКІВ

Резюме: у статті комплексно досліджено граему знахідного відмінка, акузатив розглянуто на тлі синтаксичного рівня мови, обґрунтовано його первинні та вторинні формально-синтаксичні й комунікативні ознаки, вказано на внутрішню та зовнішню транспозиції знахідного відмінка.

Ключові слова: знахідний відмінок, акузатив, транспозиція, керований член речення, дуплексив, присудок, адвербіалізація, вербалізація, тема, рема.

Пріоритетним напрямом сучасної лінгвістики вважають розгляд мовних одиниць з урахуванням міжрівневої взаємодії. Перспективні в цьому плані студії, в яких здійснено комплексний аналіз категорії відмінка іменників, вказано на її функціональні особливості, що забезпечує цілісне уявлення про відмінкові граеми. Останнім часом розвідки мовознавців спрямовані на опис синтаксичної специфіки аналізованих компонентів. Різні аспекти українських відмінків знайшли відображення в працях таких учених, як І. Р. Вихованець, М. Я. Плющ, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, Т. Є. Масицька, О. Г. Межов та ін. Незважаючи на значний обсяг відомостей, відмінкова проблематика залишається дискусійною для сучасної лінгвістики. Посилена увага науковців до цих питань стимулює розширення аспектів дослідження відмінкових компонентів як багатовимірних явищ, створює перспективи розгляду їх на тлі формально-синтаксичного та комунікативного рівнів мови. Відповідно до цього **мета** нашої студії полягає в системному описі акузатива, визначенні його формально-синтаксичного та комунікативного потенціалу, що забезпечує функціональний підхід до вивчення граеми знахідного відмінка. Для досягнення поставленої мети ставимо перед собою такі **завдання**: 1) вирізнити знахідний відмінок як репрезентант придієслівного сильнокерованого другорядного члена речення;

- 2) окреслити діапазон вторинних формально-синтаксичних ознак акузатива;
- 3) вказати на транспозиційний потенціал цієї відмінкової грамеми;
- 4) диференціювавши центральну та периферійну сфери, з'ясувати специфіку функціонування знахідного відмінка на тлі комунікативного рівня мови.

У сучасній функціонально зорієнтованій лінгвістиці поряд із називним знахідний відмінок іменника потрактовують як центральну граему міжрівневої категорії відмінка [3, с. 57–58]. Специфіка акузатива виявлена в тому, що він хоча й формує формально-синтаксичну структуру речення, але на відмінку від номінатива перебуває не в предикативному зв'язку, а в підрядному. Подаючи дефініцію останнього, К. Ф. Шульжук постулює: “Підрядний зв'язок – синтаксичний зв'язок, що вказує на граматичну залежність одного компонента від іншого в реченні чи словосполученні” [11, с. 21]. Особливість підрядного зв'язку полягає в його однобічній спрямованості, яка зумовлює виділення тільки функції залежного компонента – другорядного (неголовного) члена речення. В елементарних конструкціях підрядний зв'язок передає підпорядкування другорядного члена речення присудкові за допомогою керування. І. Р. Вихованець вважає, що керування – це форма (спосіб) підрядного зв'язку, за якого опорне слово зі значенням дії, процесу, стану, якості тощо вимагає залежного слова (переважно іменника) у певній відмінковій або прийменниково-відмінковій формі [2, с. 10]. Керовані члени речення, виражені акузативом, перебувають у структурі мови переважно в правобічній позиції, наприклад: *...він обкосив би всю земну кулю, аби тільки була добра трава та хліб і каша* (О. Довженко); *Охрім чіпляє гаківницю за спину...* (Г. Тютюнник); *Леся обережно, щоб не пом'ялися, складає квіти* (М. Олійник); *Це місто любило легенди...* (П. Загребельний); *Дорога теж схожа на річку...* (А. Дімаров); *...вже он Маркерій... далеко меткіший за батька* (П. Загребельний); *А другий – ...не старший за Кия* (В. Малик).

У категорійні значення грамеми знахідного, крім головних, закладено й

потенційні ознаки, які знаходять свій вияв у відповідному контексті. Реалізація можливих варіантів керованих компонентів у мовленні сприяє формуванню нових вторинних для відповідної лексеми властивостей. Як слушно наголошує А. П. Загнітко, взаємозв'язок і взаємоперехід ядерних та потенційних морфологічних репрезентантів призводить до утворення розгалуженої мережі “спеціалізованих, напівспеціалізованих, неспеціалізованих форм, з одного боку, та ядерних, напівпериферійних, периферійних морфологічних форм – з другого” [4, с. 8]. Про “потенційні значення” як узагальнені, що “нашаровуються на лексичне значення” йдеться в дослідженнях В. Г. Адмоні [1, с. 39]. Близькими також вважаємо міркування В. М. Русанівського: “Закріпленість сем тільки за однією категорією умовна” [9, с. 30]. Керуючись такими пріоритетами, варто наголосити, що вияв вторинних репрезентантів акузатива, засвідчених у первинній для нього ролі сильнокерованого другорядного компонента, сприяє уточненню специфіки функціонування аналізованої графеми, зумовлює розширення її контекстного ареалу. Похідні елементи, що перебувають у первинній формально-синтаксичній сфері знахідного відмінка, засвідчують порушення відповідності між граматичною формою та граматичним значенням. У структурі таких одиниць поєднано два змістових показники, що призводить до появи низки додаткових ознак. Еквівалентами керованих іменників у знахідному відмінку виступають похідні компоненти, транспозиційно пов'язані з іншими частинами мови, наприклад: *...бодай раз прокричати „моє” над тим, що тобі не належить або належить з примхи долі чи випадку* (П. Загребельний); *Він вимовляв це „але”, підносячи багатозначно палець догори* (П. Загребельний); *Коли я сказав „так” і назвався, вона, не дивлячись на мене, спитала, що мені треба* (О. Довженко); *Хіба ж він зможе сказати „ні” людині, що прагне знань!* (Вас. Шевчук); *...вистівував своє „гей-гон” Какора* (П. Загребельний); *Бузина й не ворухнувся. Розсівся ще вигідніше, посміхався безжурно й нахабно, надув*

щоби, зробив „*наф! наф!*” (П. Загребельний); *Потрібно було їй вигукнути оте завчене „ой”* (Вал. Шевчук).

У лівобічній формально-синтаксичній сфері перебуває знахідний за умови, якщо він корелює із семантико-синтаксичною функцією суб'єкта стану, наприклад: *Його* *трясло, поперек ломило* (В. Малик); *Його* *починало трусити...* (Вал. Шевчук); *...віз* *затрясло, закидало з боку в бік* (Вас. Шевчук). За ступенем вияву необхідності керованого слова для розкриття змісту опорного розрізняють керування сильне й слабке. „Під сильним керуванням розуміють таку залежність від опорного слова відмінка іменника чи відмінка з прийменником, за якої між залежним іменником і опорним словом наявний тісний та необхідний зв'язок” [2, с. 11]. Диференційну ознаку слабого керування становить менша обов'язковість залежного слова для опорного й нерідке його імпліцитне вираження. Типовий випадок сильного керування – поєднання опорного слова із залежним компонентом у формі знахідного відмінка, який у семантико-синтаксичній структурі речення кваліфікують як об'єкт. Таке тлумачення становить основу міркувань І. Р. Вихованця. Дослідник зазначає, що грамема знахідного спеціалізована „на вираженні формально-синтаксичної функції придієслівного сильнокерованого другорядного члена речення” [3, с. 67].

Граматична диференціація керування ґрунтується на морфологічних особливостях залежного слова. Відповідно до цього диференціюють власне-відмінкове (безпосереднє) керування, коли залежне слово виражене безприйменниковими відмінками, і прийменниково-відмінкове (опосередковане), коли підпорядкування опорним словом відмінкової форми здійснено за допомогою прийменника [2, с. 11]. Варто зазначити, що в сучасній українській мові засвідчене як безприйменникове правобічне керування, так і прийменниково-відмінкове, морфологічним репрезентантом якого виступає грамема знахідного відмінка, наприклад: *Рагуїл опустив очі...* (В. Малик); *...люди збирали картоплю...* (Г. Тютюнник); *Ніхто в сім'ї*

більше не говорив **про Київ** (М. Олійник); *Думай неухильно тільки про велике* (О. Довженко); *Отава... байдуже пройшов повз стіни, обвішані іконами* (П. Загребельний). Сильне прийменникове керування маємо в конструкціях з компаративними предикатами. Залежний від ступеньованих прикметникових предикатів компонент репрезентують форми знахідного відмінка з прийменником *за*: – *Та цей... віри довший за ...життя* (В. Дарда); *...східні українці набагато вищі за галичан...* (Г. Лозко).

Особливим статусом наділена грамема знахідного, що перебуває в подвійному синтаксичному зв'язку. Такий акузатив функціонує у формально-синтаксичній позиції сильнокерованого другорядного члена речення щодо опорного дієслова й позиції взаємопов'язаного з інфінітивним вторинним присудком вторинного підмета. Компоненти зазначеного типу найчастіше називають дуплексивами. К. Ф. Шульжук вважає їх периферією прямого додатка [11, с. 90]. Дуплексиви становлять своєрідну ланку напівморфологізованої внутрішньої транспозиції відмінкових граем. Наприклад: *Нещодавно, за Холодовою порадою, редактор їхньої газети попросив Джемеля написати дописа* (О. Гончар). Подана реченнєва структура репрезентує трансформацію називного відмінка в знахідний і злиття похідного знахідного із знахідним об'єктним у базовому реченні, унаслідок чого утворено компонент з ускладненою суб'єктно-об'єктною семантикою [3, с. 83]: *Нещодавно, за Холодовою порадою, редактор їхньої газети попросив Джемеля написати дописа* (О. Гончар) ← *Нещодавно, за Холодовою порадою, редактор їхньої газети попросив Джемеля + Джеміль напише дописа*.

Формально-синтаксичний план знахідного доповнює його позавідмінкова сфера. За такої умови для акузатива характерна зовнішня похідність, яку розглядають у зв'язку із застосуванням поняття транспозиції до синтаксичного рівня мови. Відповідно до цього транспозицію кваліфікують як зміну частиномовної належності дериватів, що виступає

наслідком порушення кореляцій між їхнім категорійним значенням і відповідною (первинною) синтаксичною функцією. Розглядаючи транспозиційні ознаки грамеми знахідного саме в такому аспекті, доцільно виділити два її різновиди: відіменникову синтаксичну адвербіалізацію та відіменникову синтаксичну вербалізацію. За синтаксичної адвербіалізації акузатив зберігає морфологічні показники (проте модифіковані) іменника, хоча й набуває істотних зрушень у напрямку функціонального наближення до прислівника. Позиційні параметри грамеми знахідного схематично можна зобразити так: іменник → прислівник. Специфічною ознакою аналізованих компонентів виступає поєднання їх з усією підметово-присудковою основою речення детермінантним зв'язком, наприклад: *...за тиждень будемо дома* (Г. Тютюнник); *Майже через місяць після повернення з Мінська, ніскільки не відпочивши, Лариса Петрівна зрештою вирвалася з Києва* (М. Олійник); *Хотіла Леся приїхати в цей день до Полтави* (І. Пільгук).

Транспозицію знахідного відмінка у сферу дієслова спостерігаємо в реченнях із зв'язкою *бути* та іншими дієслівними зв'язками, які, не маючи повного семантичного змісту, перетворилися на простий транслятив [10, с. 413]. Останній граматичними категоріями часу та способу функціонально нейтралізує визначальну для іменника категорію відмінка, а отже, переводить субстантив в дієслівну позицію: – *Найнявся служити до одного панка, був за кучера в нього* (І. Пільгук); *Я їй була за матір, бо рідна вмерла ще при пологах* (Вас. Шевчук); *...малий Данилко виходив крадькома з хати, покинувши сестру, коло якої був за няньку...* (Ю. Яновський); *Вони (війни) становили духовний клімат його епохи* (О. Довженко).

Крім формально-синтаксичної, акузативу властива своєрідна комунікативна спеціалізація. Комунікативні ознаки грамеми знахідного відмінка найчастіше пов'язують з його прирємною позицією. Функціонуючи в ролі правобічного сильнокерованого другорядного члена речення, акузатив залежить від перехідних дієслів. Останні, як відомо, визначають основу

інформативної структури речення, а отже, виступають його комунікативним центром. Разом із дієсловом-присудком грамема знахідного входить до складу реми: *...професор Берлінського університету Ернст Бергман / оперував їй праву ногу* (С. Пушик); *Князь / скинув соболину шапку...* (Р. Федорів); *Сидір / згадав ксьонза Анджея...* (М. Малиновська). М. В. Мірченко, аналізуючи рему, зазначає, що її характеризують: „а) ознака теми, повідомлення про неї; б) комунікативна перевага над темою, стосовно комунікативного центру – основна величина; в) у типових моделях є носієм „нового”; г) у реалізації ситуативно-прагматичних комунікативних завдань може займати препозицію щодо теми; г) у реченнєвій структурі йде після теми за умови збігу її з формально-синтаксичним членуванням речення у діапазоні: підмет (I позиція) = тема : присудок (II позиція) = рема” [8, с. 343–344]. Перебуваючи в позиції реми, грамема знахідного відмінка корелює найчастіше з об’єктом дії, процесу, стану, якості (у т.ч. якості-відношення), а також з локативом, наприклад: *...він / малював її портрет* (С. Пушик); *Ми / садили ці тополі* (В. Густі); *); ...весняні води / зносили на ріках усі мости і кладки...* (П. Загребельний); *Марія / спочатку розгнівалася (на слугу)...* (М. Слабошпицький); *Півень / насторожено витягнув шию* (В. Дрозд); *Він / добре пам’ятав Марійку...* (Я. Майстренко); *...вона / любила воєнкома...* (В. Сосюра); *Хан же / був схожий на бика з виверненим животом...* (Р. Іваничук); – *Я... / молодший за (всіх) офіцерів...* (Ю. Дольд-Михайлик); *Білий голуб / сів на голову* (О. Богачук); *Малий / мостився на коліна* (О. Богачук). У деяких ускладнених реченнєвих структурах стає можливою кількоступеневість актуального членування. У реченні *Горизонт піднімає багряним плечем день* (Л. Костенко) маємо два рівні членування: на першому рівні виділяємо тему *Горизонт* й рему – *піднімає багряним плечем день*, а на другому рівні комплексну рему членуємо додатково, акцентуючи увагу на актуальній значущості завершальної частини речення: *піднімає багряним плечем // день*. Подібне

членування маємо й в інших конструкціях: *(Ми) / будуємо приміщення // для дитячого садочка...* (Я. Майстренко).

За реалізації певних комунікативно-ситуативних завдань рема у формі акузатива може передувати темі. Таке явище спостерігаємо за умови, якщо виникає потреба логічно вичленувати інформацію, помістивши її на початку висловлення: *Ці тополі / ми садили* (В. Густі); *Блакитні вії / хата підніма* (Л. Костенко); *Лиш вісь земну / з орбіти не згвинтити* (Л. Костенко); *...тільки Ягничка / ніхто не зустрине* (О. Гончар). Функція виразника препозитивної реми типова для питальних займенників у формі знахідного відмінка особливо за наявності підсилювальної частки *ж* (*же*), наприклад: *Що ж / ти скажеш їй?* (В. Дрозд); *Що ж / годна заподіяти одна мала дитина другій?* (В. Дрозд). Вторинна комунікативна функція знахідного відмінка – позиція теми (частіше складника теми), актуально значущою виступає рема, що містить компонент у формі називного, наприклад: *А німця ж отого / хтось порішив на вашому кутку* (В. Дрозд); *Вість про смерть Гультфем / принесла Кіната* (П. Загребельний); *Трагічну вість / привезла голуба грецька шхуна під білими вітрилами* (Ю. Мушкетик). Для висловлень указанного типу характерний суб'єктивний порядок слів. Грамема знахідного може виконувати роль постпозитивної теми. У таких структурах рему увиразнюють різні аналітичні засоби: *Саме він / приніс звістку про наміри Кончака* (В. Малик); *Однак не лише браконьєри / знають сюди дорогу* (О. Гончар).

У сучасній українській мові актуальне членування, незважаючи на свою автономність, має тісні зв'язки із семантико-синтаксичною організацією речення. Зокрема, для суб'єктної синтаксеми у формі акузатива типовою виступає комунікативна позиція теми, наприклад: *...його / вкінець приголомшила страшна вість про батькову смерть* (П. Загребельний). Визначаючи тему, дослідники актуального членування речення вирізняють три її ознаки: 1) „це вихідний пункт висловлення” [7, с. 6]; 2) вона актуально

менш значуща, ніж рема; 3) тема – частина речення, яка звичайно відома й зумовлена попереднім контекстом, виступаючи носієм „даного” [5, с. 313]. На думку І. І. Ковтунової, „правильна логічна будова стилістично нейтрального літературного мовлення потребує, щоб тема, як вихідний пункт висловлення, часто відомий слухачеві або читачеві, перебувала на початку речення, а рема, яка повідомляє дещо про тему й містить переважно нове, невідоме читачеві, – у кінці речення, після теми. Порухення цього правила... веде до порушення логічної послідовності викладу (або до появи експресивного забарвлення)” [7, с. 13]. В українській мові натрапляємо на структури обох різновидів, тобто із звичайним порядком розташування слів, коли знахідний суб’єкта перебуває в позиції препозитивної теми, або з порушеним порядком слів, коли акузатив як репрезентант суб’єктної синтаксеми переміщується в іншу сферу. Наприклад, у реченні *Дивна радість, легкість, веселість, навіть шал / охопили хлопця* (Вал. Шевчук) компонент *хлопця* разом з предикатом *охопили* формує постпозитивну тему. Рему *дивна радість, легкість, веселість, навіть шал*, що перебуває на початку речення увиразнює додатковий засіб – частка *навіть* при останньому елементі. Одним із засобів правильного визначення складу компонентів актуального членування служить також питання, поставлене до даного (теми) висловлення. Та частина інформації, яку містить це питання, належить до теми, а інформація, що є відповіддю, має стосунок до реми. Наприклад, структура *...неземне здивування / охопило її* (Вал. Шевчук) відповідає на питання *Що охопило її?* Останнє містить частину висловлення, яке формує тему. На питання відповідає рема *неземне здивування*. Аналогічне явище маємо в реченні *Відмова Юзефи / вразила його* (Р. Горак). Оскільки воно відповідає на питання *Що вразило його?*, то суб’єктний компонент у знахідному відмінку перебуває у сфері постпозитивної теми.

Для логічно побудованого мовлення характерні відносно тісні синтагматичні зв’язки та односпрямованість синтагматичної залежності –

від попереднього висловлення до наступного. Це означає, що комунікативне членування структури залежить великою мірою від попереднього або ряду попередніх висловлень і не залежить від наступних. Односпрямованість синтагматичної залежності визначає характер мовлення, що являє собою послідовне розгортання в часі відповідних подій. Саме ця ознака часто виступає визначальною за темо-ремного членування. Зокрема, у реченні *Ратний дух охопив не лише ратних мужів, а й общинних старійшин* (Д. Міщенко) функціонування виділених слів покликане, щоб виділити актуально нове, тобто рему. Цьому сприяють також додаткові засоби увиразнення – *не лише..., а й*.

За реалізації певних комунікативно-ситуативних завдань компоненти у формі знахідного відмінка можуть входити до складу нерозчленованих висловлень. Останні повідомляють про події, не виділяючи вихідного пункту повідомлення, тобто тема має нульове вираження, наприклад: *Підкидало його далі* (Б. Лепкий). Проте такі структури легко можна перетворити на розчленовані, перемістивши грамему акузатива на початок речення, а предикат як репрезентант реми – у постпозицію, пор.: *Підкидало його далі* (Б. Лепкий) і *Його / підкидало далі* (Б. Лепкий). Нечленовані в актуальному плані й неповні конструкції, на думку Г. О. Золотової, „містять „актуальний кістяк”, дане й нове, опускаючи раніше відомі елементи” [6:344]. Наприклад: – *Підполковника Євецького!* (М. Олійник); – *Коня!* (Р. Іваничук); – *Генерального писаря Виговського до мене!* (Р. Іваничук); *Гвинтівки на приціл!* (М. Олійник); – *На Ворсклу!* (І. Пільгук); *На іподром! На іподром!* (Д. Міщенко); *На коліна перед султаном великої Порти Магометом Четвертим!* (Р. Іваничук).

Особлива роль щодо актуального членування належить прийменниково-відмінковим формам знахідного з детермінантним значенням. За такої умови відповідний факт дійсності має стосунок переважно до певного часу. Указані компоненти можуть приєднуватися до розчленованих і нерозчленованих

структур. У першому випадку форма акузатива входить до складу комплексної теми, якщо друга тема позначає дане, відоме. Наприклад, у висловленні *...аж через півстоліття / Михайло Возняк / виявив лист в архівах* (Р. Горак) грамема знахідного разом з прийменником *через* та часткою *аж*, перебуваючи на початку речення, виступає першою темою, тоді як підмет-суб'єкт *Михайло Возняк* набуває статусу другої теми. Подібне членування маємо й в інших конструкціях: *Через рік чи два / пані Юзя / самостійно розпочне свій шлях у життю...* (Р. Горак); *Ще рік тому / пані Юзефа / хотіла піти в монастир* (Р. Горак). Зрідка акузатив з темпоральною семантикою стає другою темою, у ролі першої засвідчений суб'єкт, наприклад: *Мотря / весь день / була на замку* (О. Коломієць). Акузатив із детермінантним значенням може функціонувати в ролі самостійної теми за умови, коли рему формує нерозчленована предикативна група, наприклад: *На другий день / ...прибув посланець з наказом* (Б. Лепкий). Як відомо, вирізнення теми й реми великою мірою залежить від порядку слів у структурі речення. Зокрема, переміщення знахідного відмінка в кінець синтаксичної одиниці-конструкції призводить до того, що предикативне ядро, вказуючи на дане, відоме, перебуває в позиції теми, а детермінант репрезентує рему, наприклад: *Я їздила туди / на цілий день* (Ю. Яновський); *Пробуду я в Берліні / з тиждень* (Ю. Яновський); *Ласкавий цар / в день своїх тріумфальних в'їздів* (Б. Лепкий). Проте позначаючи основний зміст висловлення, його ядро, детермінанти з часовою семантикою можуть виноситися на початок речення. Висунення реми в препозицію зумовлюють відповідні частки, питальні слова, наприклад: *Саме в цей день, за тиждень до Благовіщення, / вперше приїхав на Січ* (Ю. Мушкетик); *Це котрий день / ви пораєтесь біля мене?* (Д. Міщенко). Зрідка між акузативом з темпоральною семантикою та іншою частиною речення не виникають відношення теми й реми. Ці висловлення відповідають на повне диктальне питання *Що відбулося (відбувалося)? Що сталося?* У такому разі увесь склад речення –

детермінант та предикативна група – утворюють нерозчленовану структуру, наприклад: *...весь день напад за нападом...* (М. Олійник); *Весь день пражило сонце* (Ю. Мушкетик); *Цілий день стояв густий туман* (Ю. Яновський).

Основу інформативної структури речення становить знахідний відмінок, який на формально-синтаксичному рівні корелює зі складеним іменним присудком. У стилістично нейтральному мовленні він перебуває в позиції реми, не порушуючи узвичаєний порядок розташування компонентів актуального членування речення: *...Павло Гречаний... / був за маїталіра...* (Г. Тютюнник).

Отже, комплексне вивчення акузатива насамперед з урахуванням його вияву в мовленні дало змогу вирізнити ядро й периферію формально-синтаксичної та комунікативної спеціалізації аналізованої грами. Ознакою первинності позначений знахідний відмінок у ролі сильнокерованого другорядного члена речення та складника реми. Вторинна сфера акузатива пов'язана з функціонуванням його як дуплексива, детермінанта й іменної частини складеного присудка. З урахуванням комунікативних ознак такий знахідний корелює з ремою, складником реми, які перебувають в препозиції щодо теми, та компонентом теми. Спеціалізованою формою акузатива виступають власне іменники, репрезентантами неспеціалізованих форм – похідні одиниці, транспозиційно пов'язані з іншими частинами мови. Вивчення асиметрії мовного знака на матеріалі знахідного відмінка сприятиме вияву специфіки вживання аналізованої грами в українській мові. Перспективними вважаємо студії, присвячені комплексному дослідженню інших компонентів відмінкової системи.

Література

1. Адмони В. Г. Статус обобщенного грамматического значения в системе языка / В. Г. Адмони // Вопросы языкознания. — 1975. — № 1. — С. 39—54.

2. Вихованець І. Р. Граматичні вияви керування // Лінгвістичні студії : [зб. наук. праць / уклад. А. Загнітко (наук. ред.) та ін.]. — Донецьк : ДонДУ, 1996. — Випуск 2. — С. 9–13.

3. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: академ. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська ; за ред. І. Вихованця. — К. : Унів. вид-во „Пульсари”, 2004. — 400 с.

4. Загнітко А. Основи еволюції граматичних категорій / Анатолій Загнітко // Мовознавство. — 1991. — № 5. — С. 7—14.

5. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови : Синтаксис / А. П. Загнітко. — Донецьк : ДонНУ, 2001. — 662, [1] с.

6. Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка / Г. А. Золотова. — М. : Наука, 1973. — 351 с.

7. Ковтунова И. И. Современный русский язык : Порядок слов и актуальное членение предложения / И. И. Ковтунова. — М. : Просвещение, 1976. — 239 с.

8. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій / М. В. Мірченко. — [2-е вид., переробл.]. — Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. — 393 с.

9. Русанівський В. М. Дієслово — рух, дія, образ / В. М. Русанівський. — К. : Рад. школа, 1977. — 112 с.

10. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / Л. Теньер. — М. : Прогресс, 1988. — 654с.

11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: [підручник] / К. Ф. Шульжук. — К. : Видавничий центр „Академія”, 2004. — 408 с.

Kostusyak N. N. Formally-syntactical and communicative characteristics of the nouns' accusative case.

The article presents complex study of the accusative case grammeme. In the article the accusative case on the base of the syntactical language level is analyzed,

its initial and additional forms of the formally-syntactical and communicative characteristics are described, inward and outward transpositions of the accusative case are shown.

Key words: a accusative case, a transposition, a main part of the sentence, a predicate, a verbalization, a theme, a rhyme.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Костусяк Наталія Миколаївна

Місце роботи: Волинський національний університет, Інститут філології та журналістики, кафедра української мови.

Посада: доцент кафедри української мови.

Науковий ступінь: кандидат філологічних наук.

Вчене звання: доцент.

Домашня адреса: 43005, м. Луцьк, пр. Перемоги, буд. 22, кв. 24.

Телефон: (0332) 23-11-84; 095-11-430-77.